

LGBTİ+'lar İçin Daha Eşit ve Özgür Üniversiteler:

LGBTİ+ ve Toplumsal Cinsiyet
Eşitliği Gözeten Mevzuat ve
Politikalara Dair Öneriler

Yayına Hazırlayan

Eşit Haklara Erişim Programı

Yayınlayan

ÜniKuir Derneği

Ankara, Ekim 2023

Supported by
EUROPEAN
ENDOWMENT ^{FOR} DEMOCRACY

*Bu yayın European Endowment for Democracy (EED) katkısıyla hazırlanmıştır.
Yayının içeriği EED'nin resmi görüşünü yansıtmaz. Yayında yer alan
bilgi ve görüşlerin sorumluluğu yalnızca ÜniKuir Derneği'ne aittir.*

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ

1. Toplumsal Cinsiyet Eşitliğini Kurumsallaştırmak:
Ayrımcılık Karşıtı ve Şiddete Karşı Önleyici Politikalar
2. Üniversitede İfade Özgürlüğünün Korunması ve Desteklenmesi
3. Öğrenci Konseyi ve Öğrenci Topluluklarına Dair
Mevzuat ve Politikalar
4. İdari Personel ve Güvenlik Personeli Tutumlarının İyileştirilmesi
5. Ortak Kullanım Alanlarına Dair Düzenlemeler
6. İsim Değişikliğine Dair Düzenlemeler

SON SÖZ

KAYNAKÇA

GİRİŞ

Bir kurum olarak üniversiteler çeşitli bürokratik uygulamalara ve bu uygulamaları düzenleyen mevzuatlara sahiptir. Bu mevzuatlar; üniversitenin misyonu, ilkeleri, politikaları, eylem planları, yönerge ve yönetmelikleri olarak karşımıza çıkar. Ancak üniversiteler, sadece bürokratik düzenlemeler, politikalar ve akademik başarılarla sınırlı kalmayan, aynı zamanda öğrencilerin bakış açılarını şekillendiren, dinamik ve yaşayan bir ekosistemdir. Bu eğitim ekosistemi, üniversitenin misyonu ve değerleriyle birlikte, öğrencilerin sadece akademik başarılarına değil, aynı zamanda kişisel gelişimlerine, kültürel deneyimlerine ve çeşitli bakış açılarını geliştirmelerine de odaklanır. Özellikle LGBTİ+ öğrenciler için bu yaşayan ekosistemdeki çeşitlilik ve kapsayıcılık, çok büyük bir öneme sahiptir. Kapsayıcı bir üniversite kültürü, bu öğrencilerin sadece kendi kimliklerini değil, aynı zamanda diğer öğrencilerin farklılıklarını anlamalarına olanak tanır. Bu sayede birbirinden farklı bakış açılarının etkileşime girdiği zengin bir öğrenme ortamı yaratılmış olur.

Yükseköğretimdeki çeşitlilik, zengin bir manzara sunarken, bir üniversitenin misyonu ise temel değerlerini ve hedeflerini aydınlatan bir yol haritası işlevi görür. Bir üniversitenin misyonu, ilkeleri ve vizyonu hakkında bir beyanat olup, amaç ve değerlerini iç ve dış paydaşlarına iletmektedir (Lattuca ve Stark, 2009; Morphew ve Hartley, 2006). Bazı üniversitelerde misyon belirsiz biçimde ifade edilirken ya da misyonun kapsamı dar bir şekilde oluşturulmuşken; bazılarında ise bu, daha detaylı halde yer alır ve çeşitli taahhütleri işaret eder. Bu taahhütler, evrensel insan haklarına yer vererek kapsayıcı ve destekleyici bir kampüse olan taahhüdü içerebilir veya içermeyebilir. Dolayısıyla üniversitenin misyonunun kurum kültürünü ve kararlarını belirleyen öğelerden biri olduğunu söylenebilir. Bu çerçevede, üniversite idareleri, senatosu ve mütevelli heyeti, öğrencilerin sadece müfredat ile sınırlandırılmış akademik başarılarını desteklemekle kalmayıp tüm öğrenciler için güvenli, kapsayıcı ve destekleyici bir ortam yaratmaya çalışmayı amaç edinmelidir. Bu tür bir yaklaşım, eğitim anlayışının ve kampüs ikliminin daha geniş bir açıdan tanımlanmasına dair bir potansiyeli taşır ve her öğrencinin kimliği, cinsel yönelim veya cinsiyet kimliği ne olursa olsun ayrımcılığa uğramadan başarılı bir akademik eğitim fırsatına sahip olmasını sağlar.

Üniversitenin geliştirdiği politikalar ve yönetmelik, yönergeler gibi mevzuatlar sadece bürokratik belgeler değil, aynı zamanda üniversitenin değerlerinin ve ikliminin somut yansımalarıdır (Dirks, 2011; Iverson 2007). Üniversitenin mevzuatı, öğrencilerin ve personelin desteklendiğini, güvende ve bir bileşen olarak değerli olduklarını hissetmelerini sağlamalıdır. Üniversitelerde LGBTİ+'ların karşılaştıkları sorunlar taciz/ayrımcılık, kampüs iklimi, üniversite

mensuplarının algıları, kapsayıcılık gibi pek çok başlığı içeren mesele ve konular akademisyen ve sivil toplum kuruluş tarafından çalışılmış ve üniversite yönetimlerine bu bağlamda politika önerileri¹ geliştirilmiştir². Bu tür politikaların varlığı, taciz ve ayrımcılığa karşı her zaman başvurulabilecek bir mekanizmanın olduğunu öğrencilere ve personele hatırlatır. Örneğin, Pitcher ve arkadaşlarının (2018) çalışması, LGBTİ+ öğrencilerin üniversitelerindeki ayrımcılıkla mücadele politikaları olmasına rağmen önyargıyı bildirmek veya ayrımcılığa karşı başvuruda bulunmak için henüz kullanmamış olsalar dahi bu politikaların varlığının, kendilerinin kampüste desteklenmiş hissettirdiğini ifade etmişlerdir.

Üniversitelerde özellikle son yıllarda artan ayrımcılık ve hak ihlalleri ise LGBTİ+'ların eğitim öğretim hayatlarını, akademik kariyerlerini, üniversiteleriyle, çevreleriyle ve yaşamla bağlarını, ruh sağlıklarını temelden etkilemekte; cinsiyet kimliği ve cinsel yönelimlerini gizlemek zorunda kalmalarına ve akademik hayatlarında da otosansür uygulamalarına neden olmaktadır. Örneğin, 2021 yılında yaptığımız araştırmalara göre, Ankara ve İstanbul'daki devlet üniversitelerinden araştırmaya katılan LGBTİ+'ların %57'si cinsel kimliğini ve yönelimini açıklayamıyorken; %56,8'i ise üniversitede kendini güvende hissetmemekte.³ 2022-2023 yılında vakıf üniversitelerinde yaptığımız araştırmanın sonuçları da devlet üniversitelerine göre olumlu olsa da LGBTİ+ katılımcıların %37,4'ü (n=154) ayrımcılığa uğramamak için yönelimini/cinsiyet kimliğini açıklamadığını, %32,8'i (n=135) ise yönelimi/cinsiyet kimliği sebebiyle güvende hissetmediğini ifade etmiştir. Bu araştırmaların dikkat çeken bulgularından bir diğeri ise üniversitelerde LGBTİ+'ların hakları gözetildiğinde veya görünürlüğünü yadsımayan haklar üniversite mevzuatlarında mevcutsa, LGBTİ+'ların uğradıkları ayrımcılığın da azalmasıdır.

2022 yılında gerçekleştirdiğimiz LGBTİ+ öğrencilerle gerçekleştirdiğimiz odak grup görüşmelerinde ise 15 öğrenciden sadece 2'si LGBTİ+'lara yönelik, dolaylı ayrımcılığa sebep olabilecek yönetmelik ya da uygulamalarla karşılaşmadıklarını,

1 Ellis, S. J. (2009). Diversity and Inclusivity at University: A Survey of the Experiences of Lesbian, Gay, Bisexual and Trans (LGBT) Students in the UK. *Higher Education*, 57(6), 723-739. <http://www.jstor.org/stable/40269155>

2 McBrien, J., A. Rutigliano and A. Sticca (2022), "The Inclusion of LGBTQI+ students across education systems: An overview", OECD Education Working Papers, No. 273, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/91775206-en>.

3 ÜniKuir Derneği ve SPoD (2022). Ankara ve İstanbul'daki Devlet Üniversitelerinde LGBTİ+ Hakları Bağlamında Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Raporu. Ankara. <https://www.kuirizlem.org//pdf/ANKARA-VE-ISTANBUL-DAKI-DEVLET-UNIVERSITELERINDE-LGBTI+HAKLARI-BAGLAMINDATOPLUMSAL-CINSIYET-ESITLIGI-RAPORU.pdf>
12 Nisan 2023 tarihinde erişildi.

aksine üniversitelerinde ayrımcılık karşıtı ve eşitliği gözeten mevzuat ve uygulamaların yerine getirildiğini belirtmiştir. 13 öğrenci ise yurtlar, derslikler, kampüs girişleri, cinsel taciz birimleri olmak üzere üniversitenin çeşitli yerlerinde maruz bırakıldıkları ayrımcılık içeren uygulamalardan bahsetmiştir.⁴

Bu sebeple, Politika ve İyi Uygulamalar Rehberi serisinin üçüncüsü olan bu yayında, üniversitelerin politika ve mevzuatlarında LGBTİ+'lar için daha eşit ve kapsayıcı dönüşümler sağlarken atılabilecek adımlara dair politika ve uygulama önerilerini sunmayı amaçladık. Rehber, üniversitelerde ayrımcılıkla mücadele ve toplumsal cinsiyet temelli şiddeti önlemeye yönelik politikaların, öğrenci konseyi ve toplulukların/kulüplerin etkili işleyişi; idari birimler ve personel politikaları ile birlikte, kapsayıcı üniversite mevzuatları ve kampüslerde ifade özgürlüğünün güçlendirilmesine yönelik adımları ve politika önerilerini içermektedir.

Umarız bu rehber, üniversitelerin çeşitlilik, eşitlik ve özgürlük ilkelerini pekiştirerek süregelen sorunları azaltmaya yönelik uygulamalara ve iyileştirmelere adım atmasına vesile olur. LGBTİ+'ların üniversitelerde ayrımcılığa maruz bırakılmadıkları, tüm bileşenlerle eşit haklara erişebildikleri bir gelecek umuduyla...

İyi okumalar!

4 Ünkuir Derneği (Mart 2023) Üniversitelerde LGBTİ+'lara Yönelik Ayrımcılık ve Hak İhlalleri 2022 Yılı Raporu. Ankara. <https://www.unkuir.org/assets/public/projects/dosyalar/2023-03-universitelerde-hak-ihlalleri-ve-ayrimcilik-2022-yili-raporu.pdf>

01.

**TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİNİ
KURUMSALLAŞTIRMAK: AYRIMCILIK
KARŞITI VE ŞİDDETE KARŞI ÖNLEYİCİ
POLİTİKALAR**

Cinsiyet kimliği ve cinsel yönelim çeşitliliğini özel olarak ele alan kapsayıcı politikaların, LGBTİ+ gençlerin üniversiteleri ile bağını güçlendirdiği ve kampüs iklimini daha olumlu bir algıya dönüştürdüğü türlü çalışmalar ile gösterilmiştir (Hawley, 2015). Ancak Türkiye'deki üniversitelerde bu konuda ciddi eksiklikler bulunmaktadır. 2021 yılından beri sürdürdüğümüz izleme çalışmalarının bulgularına göre hem devlet hem de vakıf üniversitelerinin ayrımcılık karşıtı politikaları LGBTİ+ hakları bakımından yetersiz kalmaktadır. Üniversitelerin politikalarında ve yönetmelikleri incelendiğinde 29 üniversitenin 13'ü ayrımcılığa karşı maddeler cinsiyet ve cinsel yönelim çeşitliliğini içermektedir. Diğer üniversitelerde ise bu tür politika belgeleri bulunmamakta ya da erişilen belgeler cinsel kimlik ve cinsel yönelim ifadesini içermemektedir. Yapılan izleme çalışmalarında, Üniversite Mevzuat, Yönerge ve Politika Belgelerinde LGBTİ+ Hakları Bağlamında Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Göstergesi devlet üniversitelerinde 12 puan üzerinden 5 iken; vakıf üniversitelerinde 12 üzerinden 7'dir.

Cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği açıkça içeren ayrımcılıkla mücadele politikaları, öğrencilere ve personele destek olunacağını somut bir şekilde bildirmektedir. Bu politikalar, üniversitelerin tüm öğrencilerin başarılı olabileceği bir ortam yaratmaya taahhüt ettiklerine dair bir söz niteliğine sahiptir. Ancak bu politikaların yürürlükte olması yeterli değildir; etkili bir şekilde uygulanması ve uygulamanın sonuçlarının da izlenmesi gereklidir. Böylelikle politikalar, eğitim, farkındalık ve hesap verebilirlik gibi konularda üniversitenin ilkelerine bağlılığını gösterir. Bu noktada üniversite yönetimlerine düşen başlıca görevler şunlardır:

→ Cinsiyet kimliği ve cinsel yönelim çeşitlilik dahil olmak üzere ayrımcılığa maruz bırakılan ya da dezavantajlı olan her türlü kimliğe ve sosyal gruplara dair farkındalığın artırılmalı ve eşit haklar taahhüdünün üniversitenin misyonlarından biri olarak ana odağa alınmalıdır.

→ Üniversite bünyesinde toplumsal cinsiyet eşitliği fikrinin gelişmesine ve kurumsallaştırılmasını hedefleyen eylemler planlamalı ve öğrenciler başta olmak üzere üniversite bileşenleriyle bu konu ekseninde diyalog geliştirilmelidir.

→ Öğrenciler, öğretim üyeleri ve personelin LGBTİ+ haklarına ve toplumsal cinsiyet eşitliğine dair farkındalığını arttırmak amacıyla eğitim programları geliştirmeli ve bu eğitimler düzenli olarak gerçekleştirilmelidir.

→ Üniversite yönetimleri LGBTİ+ öğrencilere karşı gerçekleştirilen nefret söylemleri ya da ayrımcı davranışlar kimden gelirse gelsin yaptırımlar düzenlenmeli, öğrencilerini gözetecek uygulamalar ve pratikler geliştirmelidir.

→ Varolan ayrımcılıkla mücadele politikalarını ve mevzuatları gözden geçirilmeli ve ihtiyaca yönelik olarak öğrencilerin ve bu alanda çalışan sivil toplum kuruluşların önerilerine uygun olarak güncellenmelidir.

→ Ayrımcılık karşıtı politikalar, taciz ve şiddete karşı politikalar gibi belgelerin tüm üniversite bileşenleri tarafından erişilebilirliğinden, etkili bir biçimde yaygınlaştırıldığından ve uygulanabilirliğinden emin olunmalıdır.

→ Ayrımcılık veya taciz olaylarının açık ve gizli olarak bildirme mekanizmaları kurulmalıdır. Bu mekanizmalar öğrenciler başta olmak üzere üniversite mensupları arasında yaygınlaştırılmalı ve erişilebilir olmalıdır. Örneğin her fakültenin ve kütüphane, yemekhane gibi ortak alanların duyuru panosunda süreçlere dair bir poster paylaşılması, her dönem başında öğrencilere bu konuda bilgilendirici e-posta atılması, üniversitenin internet sayfasındaki “Kampüs Hayatı”, “Öğrenci İşleri” gibi öğrencileri ilgilendiren ana başlıklara eklenmesi gibi yaygınlaştırma pratikleri gerçekleştirilmelidir.

→ Üniversitenin kültürü ve kampüs ikliminde kapsayıcı bir ortam yaratmayı hedefleyen öğrencilerin, öğretim üyelerinin ve personelin çabaları ve fikirleri önemsenmeli ve kapsayıcılığı ve çeşitliliği geliştirecek uygulamalar desteklenmelidir. Araştırma ve Uygulama Merkezleri, Cinsel Taciz ve Şiddete Karşı Destek Birimleri (CTS), Psikososyal ya da Psikolojik Danışma Merkezleri gibi hem üniversitedeki akademik çalışmalar hem de öğrencilerin iyilik halleri üzerinde olumlu etkisi olan kapsayıcı ve eşitlikçi birimlerin destek ve kaynak sağlamasına imkan verecek destek, üniversite yönetimi tarafından sunulmalıdır.

→ Üniversite yönetimi cinsiyet eşitliği politikalarının etkin ve sürdürülebilir şekilde uygulanması için bütçe ayrımalıdır. Bu bütçeye proje destekleri de dahil edilmelidir. Nitekim toplumsal cinsiyet eşitliği odağında farkındalık yaratma, destekleme, teşvik etme, ayrımcılığa dikkat çekme ve ayrımcılık ya da şiddete maruz bırakılan kişileri güçlendirme gibi konularda kaynak tahsis etmeli ve bu kaynakların devamlılığını sağlamalıdır.

→ Toplumsal cinsiyet eşitliği alanında araştırma destekleri ve kaynakları yaratılmalıdır. Bu kaynaklar aracılığıyla cinsiyet eşitliği alanında çalışan araştırmacılara destek sağlanarak, bu alandaki bilgi ve verilerin ortaya konmasına, gelişmesine katkıda bulunulabilir.

→ Üniversiteler, toplumsal cinsiyet eşitliği programlarının kapasitesini geliştirmeli ve finansal sürdürülebilirliğini sağlamalıdır. Bu sayede programlar etkin bir şekilde yürütülebilecektir.

02.

**ÜNİVERSİTEDE İFADE ÖZGÜRLÜĞÜNÜN
KORUNMASI VE DESTEKLENMESİ**

Akademide ifade özgürlüğü, çeşitlilik ve gelişimin en temel taşıdır. Derslerde, akademik çalışmalarda ve öğrenci faaliyetlerinde ifade özgürlüğünün desteklenmesi, hem akademisyenlerin fikirlerini serbestçe ifade etmelerini ve çalışmalar yürütmelerini hem de öğrencilerin çeşitli bakış açılarını çekinmeden ortaya koymalarını sağlar. Böylelikle üniversitenin akademik gelişimi, farklı fikirlerin etkileşimi ve çatışması yoluyla zenginleşir; bu nedenle ifade özgürlüğü, akademik bilgi üretimine, toplumsal ilerlemeye ve yeni bakış açıları kazanmaya önemli katkılarda bulunur. Ancak ifade özgürlüğü, nefret söylemi ve ayrımcılığın bir kılıfı olmamalıdır. Kişileri veya toplumsal grupları hedef alan, zarar veren veya dışlayan ifadeler, topluluğun bir parçası olan herkesin hakkını gasp eder. Bu nedenle, ifade özgürlüğü kapsamında, nefret söylemi ve ayrımcılığın tolere edilmemesi gerektiğini vurgulamak; derslerde bu tür söylemler karşısında akademisyenlerin alacağı pozisyon önemlidir.

Üniversitelerde ifade özgürlüğünün korunması ve desteklenmesi, akademik özgürlüklerin güvence altına alınmasıyla sağlanır. Ancak Türkiye'deki kayyum atamaları demokratik ve özgür bir üniversite ortamını ve bu ortamı sağlayan akademik özerklik ve ifade özgürlüğünü tehdit etmektedir. Kayyum atamaları, üniversitelerin akademik özgürlüklerini ve özerkliğini zayıflatırken, akademisyenlerin ve öğrencilerin fikirlerini açıkça ifade etmelerini engeller. LGBTİ+ üniversite bileşenleri açısından bu durum güvenlik endişesine, etkinliklerinin engellenmesine, kişilerin kendilerini gizlemesine, otosansüre ve sessizliklere neden olmaktadır. Bu durum, üniversitelerin özgür düşünce ve eleştirel bakış açısının temelini sarsar ve bilimsel ilerlemenin önündeki engellerden biri haline gelir. Bu kapsamda toplumsal cinsiyet eşitliği açısından da ifade özgürlüğünün korunması için üniversitelerin özerkliğinin ve akademik özgürlüklerin güvence altına alınması büyük önem taşır.

Üniversitelerde ifade özgürlüğünün desteklenmesi, öğrencilere kampüslerde güvenli alanlar yaratma ve topluluklarını güçlendirme fırsatı sunar. LGBTİ+ öğrenciler için ifade özgürlüğü; kendi kimliklerini açıkça ifade etmeleri, deneyimlerini paylaşmaları, derslerdeki tartışmalarda, ödev ve tez konularında kendi seslerini duyurabilmeleri için kritik bir öneme sahiptir. LGBTİ+'ların kendilerini ifade etmeleri sayesinde LGBTİ+'lar, hem toplulukları hem de akademiye katkıda bulunur ve toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda farkındalık yaratır.

Yükseköğretim Kurumları Öğrenci Disiplin Yönetmeliği, öğrencilerin ifade ve örgütlenme özgürlüğünü sınırlayan ve üniversitelerde yapılan soruşturmaların temel dayanağını oluşturan bir dizi madde içermektedir.⁵ Yönetmeliğe göre, genel ahlaka uymayan davranışlar, üniversite yetkilileri tarafından belirlenen

5 Yükseköğretim Kurumları Öğrenci Disiplin Yönetmeliği 28388 Sayılı, 18 Ağustos 2012 tarihli Resmi Gazete. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/08/20120818-12.htm>

yerler dışında ilan asmayı, izinsiz afiş ve pankart asmayı, izinsiz toplantı düzenlemeyi içeren eylemlere yönelik cezalar yaptırım olarak belirlenmiştir. Bu eylemlerin izne tabi olması, ifade özgürlüğünü kısıtlamakta, dolayısıyla önemli bir sorunu ortaya çıkarmaktadır. Bununla birlikte, üniversite yönetimlerinin bu kapsamda hangi standartları gözeteceği belirsizdir. Dolayısıyla üniversitelerin bu konuda destekleyici ve proaktif adımlar atması gerekmektedir:

→ İfade ve örgütlenme özgürlüğünü kısıtlayan yönetmelik maddeleri gözden geçirilmeli ve öğrencilerin demokratik haklarına daha uygun bir çerçeveye sağlanmalıdır.

→ Toplumsal cinsiyet eşitliği ve diğer “sakıncalı” olarak addedilen konuların çalışılmasında zorluklar ve engellemelerde bulunulmamalı; ödev ve tez konularında sansür uygulanmadan akademik çalışmalar için kurumsal destek, kaynak geliştirme ve kapasite geliştirme desteği sunulmalıdır.

→ Üniversiteler, öğrencilerin çeşitli ifade biçimlerini serbestçe kullanabilecekleri, açık ve demokratik bir ortam yaratmalıdır. Etkinlik, afişleme gibi faaliyetler için izin süreçleri daha şeffaf ve öğrenci haklarına saygılı bir şekilde düzenlenmelidir.

→ İfade özgürlüğü ve örgütlenme özgürlüğü gibi başlıkları içeren mevzuat ve politika belgeleri, öğrenciler “olağan şüpheliler” olarak değil; üniversiteleri üniversite yapan, aktif katılımlarının ve başarılarının üniversite kurum kültürüne ve tarihine etkisi olan özneler olduğu bilinciyle yeniden düzenlenmeli ve uygulanmalıdır.

→ Öğrenci ve akademisyenler başta olmak üzere üniversite mensupları ve bileşenlerinin, şiddet çağrısı içermeyen, ayrımcılığı ve nefreti meşrulaştırmayan fikirlerini özgür bir şekilde ifade etmeleri için uygun ortam sağlanmalıdır.

→ Bazı üniversitelerin etkinliklere ve öğrenci faaliyetlerine yönelik işleyişi denetlediği yönergelerde “genel ahlaka uygunluk” bulunmaktadır. Bu ifade, kampüste gerçekleşen, toplumsal cinsiyet ve LGBTİ+ temalı akademik ve sosyal faaliyetlerin engellenmesi için kullanılmamalıdır.

→ Düşünce özgürlüğünü cezalandıracak veya caydıracak uygulamalar, öğrencilerin ve akademisyenlerin barışçıl faaliyetlere katılımını caydırabilecek etkilere sahiptir. Dolayısıyla üniversite yönetimleri ve akademisyenler, üniversiteleri özgür düşünce ortamından uzaklaştıracak, disiplin soruşturmaları, yurttan çıkarılma, burs kesilmesi gibi hukuksuz uygulamalardan vazgeçmelidir.

03.

**ÖĞRENCİ KONSEYİ VE ÖĞRENCİ
TOPLULUKLARINA DAİR MEVZUAT VE
POLİTİKALAR**

Öğrencilerin üniversite eğitimlerine etkisi olan bir başka unsur da kültür, sanat ve sosyalleşme gibi amaçlar doğrultusunda faaliyetler gösteren müfredat dışı etkinliklerin kapsayıcılığı, çeşitliliği ve öğrencilerin kurduğu toplulukları varlığı ve bu faaliyetlere katılım düzeyleridir. Peck ve arkadaşlarının (2008) çalışması bu tür öğrenci topluluğu etkinliklerine katılımın akademik başarı ve psikolojik iyi oluşla olumlu bir şekilde ilişkilendirildiğine işaret etmektedir. Ancak kampüste ve öğrenci topluluklarında sık sık tacize, ayrımcılığa maruz bırakılan LGBTİ+ öğrenciler, ekstra zamanlarını kampüste geçirmemeyi tercih edebilirler ve müfredat dışı akademik etkinliklere ya da topluluklara daha az katılım gösterebilirler. Dolayısıyla bu öğrenciler, diğer öğrencilere kıyasla bu tür akademik ve sosyal etkinliklere katılımın aynı faydalarını elde edemeyebilirler.

Pitcher ve arkadaşlarının (2014) çalışması, LGBTİ+ toplulukları ya da çeşitliliğe açık öğrenci topluluklarının varlığının, zorlayıcı kampüs iklimine rağmen, LGBTİ+ öğrencilerin direnç gösterirken ulaştıkları destek mekanizmalarından biri olduğunu ortaya koymuştur. Bu sebeple, öğrenci işleri, topluluk faaliyetlerini inceleyen kültür ve sağlık birimleri ve üniversite yönetimlerinin bu sebep sonuç ilişkisini anlaması ve öğrencilerin kampüsteki deneyimlerini iyileştirecek uygulamalarda bulunmaları mühimdir. Bu noktada üniversite yönetimlerine düşen görevler ve sorumluluklar bulunmaktadır:

- Üniversite yönetimi, öğrenci konseyinin çeşitliliğini ve bağımsız kararlarını güvence altına almalı ve desteklemelidir.
- Kampüs yaşamına ilişkin alınan kararlarda, öğrenci topluluklarına ve öğrencilere karar verme süreçlerine daha fazla katılma fırsatı sunacak yöntemler oluşturulmalı ve etkin bir biçimde uygulanmalıdır.
- Öğrenciler, üniversite içindeki çeşitli birimlerde (örneğin, eşitlik ofisi, CTS birimi vb.) etkin ve söz sahibi paydaşlar olarak kabul edilmeli ve öğrencilerin deneyimlerine ve görüşlerine daha fazla alan açılmalıdır. Öğrencilerin, bu birimlere katılımları teşvik edilmelidir.
- LGBTİ+ öğrenci topluluklarının resmi statü talepleri karşılanmalıdır, ancak resmi statüleri olmasa bile, LGBTİ+ öğrenci topluluklarının barışçıl faaliyetleri anayasa tarafından korunduğu kabul edilmeli ve bu topluluklara yönelik her türlü engelleyici veya kısıtlayıcı uygulamadan vazgeçilmelidir.

04.

**İDARİ PERSONEL VE GÜVENLİK
PERSONELİ TUTUMLARININ
İYİLEŞTİRİLMESİ**

2021'den bu yana gerçekleştirdiğimiz izleme çalışmalarının bulguları, hem devlet hem de vakıf üniversitelerinde akranlar arasındaki ayrımcılığın, diğer mensuplar tarafından maruz bırakılan ayrımcılıktan daha düşük düzeyde olduğunu ortaya sermektedir. Ancak bu durumun istisnai olduğu ve üniversitelerdeki LGBTİ+'ları en fazla ayrımcılığa maruz bırakan üniversite mensuplarının, sırasıyla güvenlik görevlileri, idari personel, üniversite yönetimi ve akademik personel olduğu araştırmada karşımıza çıkmıştır. Bu bağlamda, üniversitelerin psikososyal destek biriminde görevli uzmanların, öğrenci işleri, kütüphane gibi birimlerde çalışan personelin LGBTİ+ öğrencilere yönelik ayrımcı ve olumsuz tutumları da önemli bir bulgu olarak önümüzdedir.

Üniversite ortamında, genellikle öğrencilerin iletişimleri sadece diğer öğrenciler ve akademisyenlerle sınırlıymış gibi algılsa da bu varsayımın yanlışlığını değerlendirmek önemlidir. Kampüs içinde güvenlik görevlileri ve idari personel gibi çeşitli üniversite bileşenleri de öğrencilerin günlük kampüs yaşantısını etkileyen önemli bir rol oynamaktadır. Öğrenciler, kampüse adım attıkları andan itibaren bu personellerle karşılaşmakta ve onlarla etkileşime girmektedir. Bu bağlamda güvenlik görevlileri ve idari personel, öğrencilerin kampüs ile olan ilişkilerini şekillendiren kritik bir noktada bulunmaktadır. LGBTİ+ öğrencilerin kampüse giriş anından itibaren personelle etkileşime geçmeleri, ayrımcılığın başlaması için bir potansiyel teşkil etmektedir.⁶ Bu karşılaşmalarda LGBTİ+ öğrenciler, özellikle cinsel yönelim veya cinsiyet kimliği temelinde ayrımcılığa maruz bırakılmaktadır. Üniversite ve kampüs alanlarına yerleştirilen güvenlik önlemleri ve personeller, özellikle öğrencilerin güvenliğini sağlama amacı taşıdığı düşünülse de, bu uygulamaların LGBTİ+ öğrencilerin aleyhine işlediği görülmektedir.

Uyum sürecindeki trans ve non-binary öğrencilerin kimlik kartlarındaki fotoğrafları sebep gösterilerek kampüs girişlerinin engellenmesi, etkinlikler sırasında güvenlik görevlilerinin LGBTİ+ öğrencileri tacize maruz bırakması veya fişlemesi gibi deneyimlerin yanı sıra, taciz veya şiddet durumlarında güvenlik gklarına saygılı, kapsayıcı ve ayrımcılıkla mücadele eden bir perspektifi benimsemektir. Güvenlik uygulamalarının, öğrencilerin kimlikleri üzerinden yapılan ayrımcılığı engelleyecek bir biçimde revize edilmesi ve öğrencilerin eşit bir öğrenme ortamında bulunmalarını sağlamak adına daha duyarlı bir yaklaşımın benimsenmesi gerekmektedir.

6 Ünkuir Derneği (Mart 2023) Üniversitelerde LGBTİ+'lara Yönelik Ayrımcılık ve Hak İhlalleri 2022 Yılı Raporu. Ankara. <https://www.unkuir.org/assets/public/projects/dosyalar/2023-03-universitelerde-hak-ihlalleri-ve-ayrimcilik-2022-yili-raporu.pdf>

Benzer şekilde öğrenci işleri, kütüphane, burs ofisleri gibi öğrencilerin üniversitede bu karşılaşmalarda gerçekleşen ayrımcılık ve hak ihlalleri, LGBTİ+ öğrencilerin kütüphaneleri, öğrenci işleri veya benzeri hizmet birimlerini kullanmaktan çekinmelerine yol açabilmekte, bu da öğrencilerin bu kaynaklara, desteklere erişimini ve kampüs hizmetlerinden tam anlamıyla yararlanmalarını zorlaştırmaktadır. Bu kapsamda üniversite yönetimlerinin, bu personel grubunun eğitimi ve kapsayıcı bir iletişim kültürünün benimsenmesi konusunda çaba göstermeleri, ayrımcılığı önleme açısından oldukça önemlidir. Üniversitelerin idari personelinin alması zorunlu kılınacak eğitimlerin toplumsal cinsiyet eşitliğine dair temel kavramlar, trans öğrencilere saygılı bir dil kullanma ve cinsiyet kimliği temelli ayrımcılıkla mücadele konularını kapsamalıdır. Üniversite yönetimleri, LGBTİ+ öğrencileri etkileyebilecek acil durumları veya krizleri ele almak için net protokoller geliştirmeli ve personelin bu ihtiyaçlara en uygun şekilde yanıt vermesini sağlamalıdır.

05.

**ORTAK KULLANIM ALANLARINA DAİR
DÜZENLEMELER**

Üniversiteler, öğrencilerin akademik başarılarına odaklanmalarını sağlamanın yanı sıra, kampüslerde sağladıkları imkanlar ve alanlarda tüm bileşenlerinin bir topluluk içinde güvenli, destekleyici ve kapsayıcı bir yaşam deneyimi sunma açısından da hayati bir rol oynamaktadır. Derslikler, yurt, tuvalet, kütüphane vb. ortak kullanım alanlarının ve idari binaların LGBTİ+'lar için güvenli olmasının, ayrımcılığa maruz bırakılmamaları konusunda oldukça önemli olduğunu söylemek mümkündür. Ortak alanlarda çeşitliliği temsil etmek ve bu çeşitliliklerin desteklendiğine dair uygulamalar geliştirmek, öğrencilere aidiyet duygusu kazandırır. Duvarlarda, afişlerde ve etkinliklerde çeşitli cinsiyet kimlikleri ve cinsel yönelimleri yansıtan görseller ve içerikler bulundurmamak, kampüsün her öğrenci grubunu kucakladığını gösterir.

Özellikle barınma söz konusu olduğunda, LGBTİ+ öğrenciler, cinsel yönelim, cinsiyet kimliği ve cinsel yönelime dayalı ayrımcılık ve tacizle mücadele eden kapsayıcı yurt politikalarına ihtiyaç duymaktadırlar. Bu politikalara sahip ve etkin bir şekilde uygulayan üniversiteler, sadece fiziksel bir konaklama alanı sağlamakla kalmaz, aynı zamanda psikolojik ve duygusal refahlarını da gözeterek öğrencilere güvenli bir ortam sunar. Ancak Ankara ve İstanbul'daki izlenen 28 üniversitede de LGBTİ+'ların en çok ayrımcılığa maruz kaldığı alanın yurtlar olduğu ortaya konmuştur. Odak grup görüşmesinde de trans öğrencilerin yurt, öğrenci misafirhanesi gibi barınma hizmetinden faydalanamadığını ifade eden öğrenciler; aynı zamanda kadın yurtlarında kuralların daha sıkı olduğu, sürekli denetim ve kontrolün olduğu belirtmiştir.

Bu sorunları çözümlenecek politikaların geliştirilmesi sürecinde, LGBTİ+ öğrencileri ve temsilcilerini aktif bir şekilde dahil etmek ve onların deneyimlerini ve ihtiyaçlarını anlamak önemlidir. Bu sürecin bir parçası olarak düzenlenen düzenli geri bildirim toplantıları veya anketler, öğrencilerin duygu ve düşüncelerini paylaşmalarına olanak tanıyacak ve politikaların sürekli olarak iyileştirilmesine katkıda bulunacaktır. Bu bağlamda, üniversite yönetimleri ve yurt yöneticileri, öğrencilere açık iletişim kanalları sunarak, yurt konaklama politikalarını geliştirmeleri ve bu konuda geri bildirimde bulunmaları için bir teşvik oluşturulmalıdır. Ayrıca bu geri bildirimler sürekli olarak yaşam deneyimini iyileştirmek için kullanılmalıdır. Örneğin, öğrencilere oda arkadaşlarını seçebilecekleri cinsiyetsiz veya cinsiyet-kapsayıcı konaklama seçenekleri sunmak önemlidir. Bu uygulama, trans ve non-binary öğrencilere daha fazla esneklik ve güvenlik sağlamaktadır. Sonuç olarak, bu politikaların oluşturulması ve güncellenmesi sadece LGBTİ+ öğrencileri değil, tüm kampüs bileşenlerini kucaklamalı ve üniversite eğitim amaçlı farkındalık oluşturarak ayrımcılığa karşı bir duruş sergilemelidir.

Son olarak kampüs içinde öğrencilere destek sağlayacak birimler oluşturmak ve bu birimleri tanıtmak, öğrencilere sadece akademik ve kişisel hayatlarında değil, ortak alanlarda karşılaştıkları sorunları aşabilmeleri için de duygusal ve psikososyal destek sunar. Bu destek birimleri, öğrencilere danışmanlık, grup destek toplantıları ve kaynaklar konusunda yardım sağlayarak eğitimleri boyunca karşılaştıkları zorluklarla başa çıkmaları konusunda yardımcı olur.

06.

İSİM DEĞİŞİKLİĞİNE DAİR
DÜZENLEMELER

Öğrencilerin derslerde, yurt kayıtlarında ve öğrenci sisteminde isim değişikliğinin kolaylaştırılması veya kimlik isimleri yerine gerçek isimlerinin kullanılması, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği çeşitliliğine saygı göstermenin temel bir yolu olabilir. Ancak bu uygulamanın sadece saygı ifadesi olmasından öte bir anlamı bulunmaktadır. Kişilerin kimliklerinde bulunan isimler yerine gerçek isimlerinin kullanılması, trans ve ikili cinsiyet sistemi dışındaki öğrenciler için özel hayatın gizliliği hakkını korur ve sosyal hayatları ile kariyerleri üzerinde olumlu bir etki yaratır. Ancak mevcut durumda üniversitelerin mevzuatlarında yeterli bilgiye erişilememesi veya diploma düzenleme süreçlerinin karmaşıklığı, öğrencilerin tercih ettiği isim ve zamirlerin kullanılmasının önünde zorluklar doğurmaktadır.

Diploma ve mezuniyet belgelerinin düzenlenmesi, öğrencilerin sosyal hayatları ve kariyerleri üzerinde derin etkilere sahiptir. Doğru isim ve zamirlerin kullanıldığı bu belgeler, iş başvuruları, referanslar ve işyerindeki ilişkiler gibi konularda kariyerlerini olumlu bir şekilde etkileyecektir. Üniversiteler, politika ve mevzuatlarını güncelleyerek öğrencilerin tercih ettikleri isimleri ve zamirleri belirtmelerine açıkça izin vermelidir. Diploma ve mezuniyet belgelerinin düzenlenmesi sürecinde öğrencilerin tercihlerine saygı gösterilmesi, öğrencilerin özel hayatlarını koruma açısından temel bir gerekliliktir. Bu çerçevede, üniversitelerin öğrenci belgeleri ve kimlikleri üzerinde tercih ettikleri isim ve zamirleri belirleme hakkı tanıyan kapsayıcı politikalar benimsemesi, LGBTİ+'ların kampüs yaşamında tam ve etkili bir şekilde yer almalarına olanak tanıyacaktır. Bu adımlar, eğitim kurumlarının çeşitlilik ve kapsayıcılık ilkelerini güçlendirecek ve öğrencilerin haklarına saygı göstermelerini sağlayacaktır.

SON SÖZ

SON SÖZ

SON SÖZ

SON SÖZ

Bu rehberde ve daha önce yayımladığımız, LGBTİ+'lar İçin Daha Eşit ve Özgür Üniversiteler: Güvenli Alanlara Dair Politika ve Uygulama Önerileri ile LGBTİ+'lar İçin Daha Eşit ve Özgür Üniversiteler: LGBTİ+ ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Kapsayıcı Akademiye Dair Politika ve Uygulama Önerileri başlıklı iki rehberimizde de üniversitelerde toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasında büyük sorumluluk akademisyenler ve öğrencilerden ziyade, başta üniversite yönetimlerine düşmektedir.

Üçüncü rehberimizde LGBTİ+'lar için üniversitelerin politika ve mevzuatlarında daha eşitlikçi ve kapsayıcı değişimler sağlamak amacıyla atılabilecek adımlara odaklandık. Bu yayında üniversitelerde ayrımcılıkla mücadele ve toplumsal cinsiyet temelli şiddeti önleme politikalarının yanı sıra öğrenci konseylerinin ve topluluklarının/kulüplerinin etkin işleyişini, idari birimlerin ve personelin politikalarını, kapsayıcı üniversite mevzuatlarını ve kampüslerde ifade özgürlüğünü güçlendirme adımlarını ele aldık. Diğer taraftan özellikle 2015 sonrasında yaşanan cinsel saldırı, tacizi önlemeye ve eşitliğe yönelik birimleri işlevsizleştirme, üniversite bileşenlerinin kampüse girişlerini engelleme, hukuksuzlaşan disiplin cezaları gibi uygulama ve tutumlara burada detaylı olarak yer vermedik. Bu kapsamda derneğimiz her yıl üniversite izleme, kampüs pride ve üniversitelerde hak ihlalleri ve ayrımcılık olmak üzere üç ayrı raporlama gerçekleştirmektedir. Konuyla ilgilenenler diğer raporlarımızdan da faydalanabilir.

Politika ve İyi Uygulamalar Rehberi serimizin üçüncü ve son rehberiyle üniversitelerin çeşitlilik, eşitlik ve özgürlük ilkelerini güçlendirerek LGBTİ+ ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Gözetin Mevzuat ve Politikalara Dair Önerileri uygulamaya koymalarına ve mevcut sorunları azaltmalarına destek olmayı hedefledik. LGBTİ+'ların üniversitelerde ayrımcılığa maruz bırakılmadığı, tüm bileşenlerin eşit haklara erişebildiği ve bunların mevzuat ve politikalarla garanti altına alındığı kampüs iklimi umuduyla...

KAYNAKÇA

Cuyjet, M. J., Howard-Hamilton, M. F., & Cooper, D. L. (Eds.). (2011). *Multiculturalism on campus: Theory, models, and practices for understanding diversity and creating inclusion*. Sterling, VA: Stylus Publishing, LLC.

Dirks, D. A. (2011). *Transgender people on university campuses: A policy discourse analysis*. Unpublished doctoral dissertation.

Hawley, John C. (Ed.) (2015). *Expanding the circle: Creating an inclusive environment in higher education for LGBTQ students and studies*. Albany: State University of New York Press.

Iverson, S. V. (2007). Camouflaging power and privilege: A critical race analysis of university diversity policies. *Educational Administration Quarterly*, 43(5), 586–611.

Lattuca, L. R., & Stark, J. (2009). *Shaping the college curriculum: Academic plans in action* (2nd ed.). San Francisco, CA: Jossey-Bass.

Morphew, C. C., & Hartley, M. (2006). Mission statements: A thematic analysis of rhetoric across institutional type. *Journal of Higher Education*, 77(3), 456–471.

Peck, S. C., Roeser, R. W., Zarrett, N., & Eccles, J. S. (2008). Exploring the roles of extracurricular activity quantity and quality in the educational resilience of vulnerable adolescents: Variable and pattern-centered approaches. *Journal of Social Issues*, 64(1), 135–155.

Pitcher, E. N., Camacho, T. P., Renn, K. A., & Woodford, M. R. (2018). Affirming policies, programs, and supportive services: Using an organizational perspective to understand LGBTQ+ college student success. *Journal of Diversity in Higher Education*, 11(2), 117–132. <https://doi.org/10.1037/dhe0000048>

  /unikuir
www.unikuir.org
 info@unikuir.org